

történt vagyonekbozás. Konstantin egyúttal még 312-ben reprezentatív templomépítésekbe és a kereszténység erőteljes támogatásába kezdett a maga nyugati felelősségi területén.

Nem nehéz kitalálni, mi mozgatta a kereszténnyé lett császárt abban, hogy minden ember, s ezzel a keresztényeken kívül a pogányok számára is szavatolja a vallásszabadságot. Tekintettel a birodalom lakosságának többségi viszonylatára – 90-95% volt nem keresztény, 5-10% keresztény – a 312 végi szózat a pogányok esetleges vagy egyenesen nagyon valószínű félelme és elbizonytalanodása ellenében azt hivatott világossá tenni, hogy a császár keresztény mivolta és a keresztények újbóli szabadsága, de mindenképp a kereszténység támogatása nem jelent fenyegetést a nem keresztények szabadságára nézve. Ezért Liciniusnak a Konstantin Milánóban 313 tavaszán történt megegyezés nyomán 313 nyarán keletkezett, a keleti keresztények számára szánt dokumentuma éppen ezt a rend- és biztonságpolitikai vonatkozást hangsúlyozza többszörösen is: a *securitas publica* [közbiztonság], a *quies temporis nostri* [korunk békéje] és a *quies publica* [köznyugalom] a minden emberre vonatkozó vallásszabadság révén Keleten is szavatolandó és megőrzendő – a keresztényekre, és ezért mindenki másra vonatkozóan is; még a látszata se keletkezzék annak, hogy Konstantin új, Licinius által átvett valláspolitikája „bármit is elvesz valamely tiszteletbeli hivataltól [ti. a papi hivataltól] és valamely vallástól” (Lact., 48,6), vagyis a pogányoktól.

313 tavaszán keletkezett, konstantini „milánói türelmi rendelet” nem létezik, és sosem létezett. Ennyiben az 1913-as, híres 1600. évfordulós ünneplések és a 2013. évek is elhibáztak. Az ókori források sosem használják a „milánói ediktum” kifejezést, ezt csak a 16. században találta ki *Cesare Baronio* vatikáni könyvtáros, az ismert *Annales ecclesiastici* szerzője. Történelmileg a következő a helyzet: Azon a milánói császári konferencián (313 januárjában/februárjában) a pogány Licinius császár, miután tanácskozott keresztény kollégájával, Konstantinnal, átvette annak 312 végén kihirdetett programját az általános vallásszabadságra és a keresztény egyházi vagyonok visszaszolgáltatására vonatkozóan – mégpedig azzal a megegyezéssel, hogy a keresztényüldözést továbbra is folytató keleti császárkolléga, Maximinus Daia elmozdítása után Keleten is megvalósítják a programot. Ezért a győzelem után, 313 nyarán Licinius levélben közölte a keleti provinciák helytartóival keresztény kollégájának 312 végén megfogalmazott új valláspolitikai elvét, továbbá elrendelte az egyházközségek elkobzott vagyonának visszaszolgáltatását, amit Nyugaton rég megvalósítottak.

Licinius Kelet helytartóihoz írt levele – amelyet a hivatalos kormányzási protokollnak megfelelően Konstantin nevében is fogalmaztak – a milánói találkozásra való utalással latin és görög változatban is megvan (Lact., 48,2-12; Eus., X,5,2-14). Ez tehát – a birodalom nyugati felének jogi helyzetére építve – kizárólag a birodalom keleti részére vonatkozott. Ennyiben tör-

ténetileg szintén teljesen elhibázott dolog Licinius 313-as szövegét az egész keresztényég „maga charta libertatumának”, sőt „a Nyugat története alapvető dátumának” és a „modernitás” kezdetének nevezni, amint ez gyakran megtörtént a kutatásban.

Ténylegesen Konstantin 312 végi vallási ediktuma volt – ha így akarjuk nevezni – a „magna charta libertatum”, de éppen nem csupán a keresztények számára, hanem minden más vallás számára is. Az, hogy Lactantius és Eusebius ezt nem közölte szó szerint, alighanem azzal függ össze, hogy a császár minden ember, s ennél fogva a pogányok számára is szavatolta a vallásszabadságot, ami e két szerző szemszögéből nyilvánvalóan nem volt feltétlenül kívánatos. A *Codex Theodosianus*-ban szintén nem találjuk meg az ediktumot; természetes is, hogy nem: 438-ban, amikor a Codex összeállította az ebben a korban, II. Theodosius császár idején érvényes jogot, a *minden emberre* vonatkozó konstantini *libertas religionis* [vallásszabadság] már csaknem 50 éve nem létezett, ugyanis I. Theodosius a kereszténységet nyilvánította az *egyetlen* engedélyezett vallásnak (391-ben). Mintegy 1500 évre volt szükség, amíg aztán az általános vallásszabadság elve ismét politikai valósággá kezdett válni az európai kultúrában.

Klaus M. Girardet

Forrás: imprimatur, 2013/6

(Ez az írás adalék a februári számunkban közölt, A keresztény vallás győzelmének okai c. tanulmányhoz.)

Egy nem dogmatikus Krédó

„Hiszem, hogy számunkra, emberek számára jó, ha a Mindenség őszkedetében és legbelsejében feltételezünk egy olyan hatalmat, amelyet Istennek nevezhetünk, és amelyet Jézus Atyának nevezett, és amelynek a szeretetéből vezette le megbízatását.

Hiszem, hogy Jézus élete és tanítása alkalmas arra, hogy indításokat adjon az életünknek a békés együttéléshez, a testvéri jóindulathoz, a kölcsönös tisztelethez és megbocsátáshoz, s a világméretű igazságos osztozáshoz.

Hiszem, hogy Jézus szava és szelleme eleven marad mindazokban, akik szövetségre lépnek vele azok közösségében, akik szerinte tájékozódnak.

Hiszem, hogy Isten szelleme bennünk él és munkálkodik, és utat mutat nekünk ahhoz, hogy üdvösen alakítsuk világunkat és együttélésünket.

Hiszem, hogy ennek a szellemnek az ereje segít nekünk különbséget tenni abban, hogy a hit átörökített hagyományának mely tartalmai használhatók, melyeket lehet elhanyagolni, és melyek használhatatlanok.

Hiszem, hogy a Biblia szavai és elbeszélései arra ösztönöznek minket, hogy levezzünk belőlük a helyes cselekvés útjait, de nem alkalmasak arra, hogy bebetonozzuk velük egy ún. változhatatlan igazságokból álló dogmatikai rendszert.

Hiszem, hogy Jézus élete arra bátorít minket, hogy megbocsátásból és kegyelemből éljünk, és bízunk abban, hogy életünkben-halálunkban a szerető ős-kegyelem hordoz minket.

Erwin Seifried